

Monika Kierepko
SP nr 1 w Chorzowie im. J. Korczaka

**Program nauczania etyki według nowej podstawy programowej
dla klas IV-VIII szkoły podstawowej**

„W świecie wartości”

**„Boję się świata bez wartości, bez wrażliwości, bez myślenia.
Świata, w którym wszystko jest możliwe.
Ponieważ wówczas najbardziej możliwe jest zło.”**
Ryszard Kapuściński

**„Główną wartością w życiu nie jest to, co dostajesz.
Główną wartością w życiu jest to, kim się stajesz”.**
Jim Rohn

Cele kształcenia – wymagania ogólne:

1. Uczeń rozumie, kim jest jako osoba ludzka.
2. Uczeń rozumie, że każdemu człowiekowi należy okazywać szacunek i wyraża to w stosownym działaniu.
3. Uczeń zna i stosuje podstawowe pojęcia niezbędne do charakterystyki moralnej określonego działania; odróżnia działania dobre od złych.
4. Uczeń charakteryzuje pozytywne i negatywne postawy moralne.
5. Uczeń kształtuje swoją wrażliwość aksjologiczną – postrzega świat w aspekcie jego wartości, dostrzega i aprobuje dobre zachowania, dostrzega i nie aprobuje zachowań złych.
6. Uczeń zna główne zasady postępowania obowiązujące w środowisku szkolnym i pozaszkolnym; uczeń stara się przestrzegać tych zasad.
7. Uczeń analizuje własne postępowanie i ocenia je w aspekcie dobra i zła moralnego.
8. Uczeń angażuje się w działania na rzecz wspólnego dobra.
9. Uczeń zna wybrane stanowiska i problemy etyczne.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Elementy propedeutyki myślenia moralnego

1. Przedrozumienie wybranych pojęć moralnych: Uczeń zna i objaśnia wybrane pojęcia moralne: dobro i zło moralne, wartość moralna, obowiązek moralny, ocena i norma moralna, wina moralna, odpowiedzialność, sumienie, postawa moralna (cnota i wada), bohaterstwo; uczeń wykorzystuje podstawowe pojęcia moralne do charakteryzowania bohaterów legend, mitów, baśni, powieści, filmów.
2. Uczeń wyjaśnia, co to znaczy być osobą; uczeń objaśnia pojęcie godności człowieka.
3. Działanie ludzkie w aspekcie jego moralnej oceny:
 - a) uczeń zna i rozumie pojęcia niezbędne do przeprowadzenia analizy etycznej ludzkiego postępowania: czyn, zaniechanie, struktura działania (podmiot działania, adresat działania, motyw działania, intencja

działania, treść działania, skutek działania, okoliczności działania);

b) uczeń zna i posługuje się głównymi kategoriami deontycznymi: działania nakazane, zakazane, dozwolone; uczeń zna i objaśnia następujące zasady etyczne: zasada niekrzywdzenia, złota reguła, nakaz miłości bliźniego;

4. Uczeń zna różnicę między moralnością a obyczajowością, prawem i religią.

II. Postępowanie wobec innych ludzi – wyróżnione wartości (postawy)

1. Uczeń wie, że należy okazywać szacunek rodzicom i nauczycielom; uczeń stara się okazywać szacunek rodzicom i nauczycielom – na przykład uczeń nie przeszkadza nauczycielom podczas lekcji, uczeń pomaga rodzicom w różnych czynnościach domowych.

2. Uczeń wie, że należy okazywać szacunek koleżankom i kolegom; uczeń pomaga koleżankom i kolegom, w grach zespołowych przestrzega zasady fair play.

3. Uczeń stara się okazywać szacunek innym osobom – na przykład uczeń zwraca się do dorosłych i rówieśników w sposób uprzejmy, wie, że nie należy sprawiać przykrości innym ludziom.

4. Uczeń rozumie, czym jest miłość, przyjaźń, życzliwość, wdzięczność, szacunek, koleżeństwo, wolontariat, tolerancja.

III. Postępowanie wobec siebie – wyróżnione wartości (postawy)

1. Uczeń wie, że jest kimś równie wartościowym jak inni ludzie, zna i rozwijać swoje zalety, eliminuje swoje wady.

2. Uczeń zna i realizuje podstawowe obowiązki ucznia (np. obowiązek uczenia się, troska o swoje zdrowie, bezpieczeństwo).

3. Uczeń rozumie, czym jest uczciwość, roztropność, umiarkowanie, męstwo, sumienność, wartość pracy, honor.

IV. Postępowanie a dobro wspólne

1. Klasa jako wspólnota – uczeń rozumie, że klasa jest wspólnotą, uczeń podaje przykłady działań będących realizacją dobra wspólnego klasy, uczeń angażuje się we wspólne działania.

2. Rodzina jako wspólnota – uczeń rozumie, że rodzina jest wspólnotą, uczeń podaje przykłady działań będących realizacją dobra wspólnego rodziny.

3. Ojczyzna jako wspólnota – uczeń rozumie, że ojczyzna jest wspólnotą, uczeń podaje przykłady działań będących realizacją dobra wspólnego ojczyzny.

4. Uczeń rozumie, na czym polega wartość współpracy, dobra wspólnego, czym jest sprawiedliwość, patriotyzm, demokracja.

V. Postępowanie wobec przyrody

1. Wartość przyrody (moja miejscowość, moja ojczyzna, świat w którym żyją i będą żyły przyszłe pokolenia). Uczeń dostrzega wartość miejsc w których żyje, uczeń jest świadomy, że przyroda jest dobrem, które należy chronić, uczeń argumentuje na rzecz tezy, że przyrodę należy chronić.

2. Uczeń podaje przykłady mądrego korzystania z dobrodziejstw przyrody uczeń umiejętnie korzysta

z przyrody.

3. Uczeń wie, jak można chronić przyrodę, uczeń angażuje się w działania na rzecz ochrony przyrody (np. bierze udział w akcji: „sprzątanie świata”).
4. Uczeń wie, dlaczego nie powinno się krzywdzić zwierząt, uczeń nie krzywdzi zwierząt
5. Uczeń argumentuje na rzecz tezy, że ludzie są odpowiedzialni za ochronę przyrody (także w kontekście przyszlých pokoleń).

VI. Wybrane stanowiska i problemy w etyce

1. Geneza etyki filozoficznej – uczeń wyjaśnia tezę Sokratesa, że cnota jest wiedzą, tłumaczy, dlaczego Sokrates uchodzi za wzorzec moralny.
2. Etyka Arystotelesa jako przykład etyki cnoty – uczeń wyjaśnia Arystotelesowskie rozumienie cnoty etycznej, prezentuje Arystotelesowskie rozumienie przyjaźni.
3. Epikureizm jako przykład etyki hedonistycznej – uczeń wyjaśnia pogląd nazywany hedonizmem.
4. Etyka stoicka jako „sztuka życia” zgodnego z naturą – uczeń charakteryzuje stoicki ideał mędrca, wyjaśnia, na czym polega dobre życie.
5. Etyka św. Tomasza jako przykład etyki prawa naturalnego – uczeń zna i rozumie pojęcie prawa naturalnego, wyjaśnia pojęcie sumienia; uczeń zna i charakteryzuje cnoty kardynalne: roztropność, sprawiedliwość, umiarkowanie, męstwo.
6. Etyka niezależna T. Kotarbińskiego – uczeń objaśnia pojęcia: spolegliwy opiekun, oczywistość serca; uczeń wyjaśnia postulat o niezależności etyki.
7. Etyka K. Wojtyły jako przykład etyki afirmacji (miłości) – uczeń zna K. Wojtyły rozumienie osoby, zna i rozumie pojęcie godności, zna treść normy personalistycznej i stosuje tę normę do sformułowania oceny moralnej ludzkiego postępowania.
8. Wybrane problemy szczegółowe – uczeń dokonuje analizy i oceny moralnej wybranych zagadnień: np. moralna ocena kłamstwa, moralna ocena ściągania, problem własności intelektualnej, granice prywatności, inne do wyboru).

Warunki realizacji

Etyka jest przedmiotem nieobowiązkowym. W lekcjach etyki może brać udział każdy uczeń na podstawie złożonego przez jego opiekunów prawnych oświadczenia. Każdy uczeń może uczęszczać na lekcje etyki przez jeden rok szkolny; może także kontynuować edukację etyczną w kolejnych latach nauki szkolnej na każdym etapie edukacyjnym. Podstawa programowa etyki została skonstruowana w taki sposób, aby wyeksponować praktyczno-wychowawczy charakter etyki – stąd też mowa jest w niej przede wszystkim o uniwersalnych zasadach postępowania i kluczowych wartościach (postawach), które uczeń na tym etapie edukacyjnym już wstępnie rozumie i praktykuje. W części szóstej pp wymieniono wybrane, historycznie doniosłe stanowiska etyczne oraz przykładowe problemy moralne. Zadaniem nauczyciela etyki jest takie prowadzenie zajęć, aby uczniowie dostrzegali zależności między postępowaniem własnym (i innych osób) a uniwersalnymi zasadami i wartościami. Mając to na względzie można uznać, że ogólnym celem edukacji etycznej jest budzenie i rozwijanie refleksyjności i wrażliwości aksjologicznej ucznia. Szczególnie ważnym zadaniem nauczyciela jest wspieranie ucznia w dostrzeganiu szczególnej wartości (godności) każdego człowieka, która to wartość jest podstawą formułowania większości zasad moralnych. Ważnym zadaniem nauczyciela, jest stopniowe wprowadzanie i objaśnianie podstawowych pojęć etycznych, za pomocą których będzie możliwe efektywniejsze realizowanie konkretnych zadań z zakresu edukacji etycznej. Warto podkreślić, że tak realizowana edukacja etyczna pozwala równolegle rozwijać kompetencje intelektualne, emocjonalne i społeczne ucznia.

Przewidywane osiągnięcia uczniów:

Zakończenie realizacji kompleksowego programu nauczania etyki powinno zaowocować następującymi kompetencjami ucznia:

- Wrażliwość na kwestie moralne i etyczne.
- Rozumienie znaczenia wartości w życiu, odróżnianie wartości uniwersalnych od wartości innych niż etyczne.
- Gotowość do budowania własnego systemu wartości na fundamencie wiedzy uzyskanej na lekcjach etyki.
- Gotowość do chronienia wartości poprzez aktywne życie, włączanie się w różne działania, jak też inicjowanie własnych na rzecz np. środowiska, obrony słabych i pokrzywdzonych.
- Gotowość do aktywnego przeciwstawiania się wszelkim przejawom zła, takim jak niesprawiedliwość, dyskryminacja itp.
- Rozumienie pojęć z zakresu etyki i prawidłowe posługiwanie się nimi.
- Umiejętność podejmowania właściwych decyzji w oparciu o posiadaną wiedzę, wyniesioną z lekcji etyki oraz nie unikanie odpowiedzialności za swoje decyzje, czyny i ich następstwa.
- Otwartość, dociekliwość, ciekawość świata przy zachowaniu stanowiska zdroworozsądkowego, zagwarantowanego uważną percepcją oraz logicznym, krytycznym myśleniem, a także samodzielnością w tworzeniu sądów i opinii.
- Rozumienie wartości i wyjątkowości własnej kultury, przy poszanowaniu dla innych kultur, religii czy światopoglądów.
- Rozumienie konieczności nieustannego doskonalenia się etycznego, moralnego, pracy nad samodyscypliną i ogólnym rozwojem.

Przedmiotowy system oceniania

Na lekcjach etyki ocenianiu podlega:

- aktywne uczestniczenie w lekcji;
- prowadzony zeszyt przedmiotowy;
- zadania domowe;
- wypowiedzi ustne;
- wypowiedzi pisemne;
- sprawdziany, kartkówki;
- prace dodatkowe.

Na sprawdzianach, kartkówkach, pracach pisemnych uczeń oceniany jest według następujących zasad:

poniżej 25% – ocena niedostateczna
 co najmniej 25% – ocena dopuszczająca
 co najmniej 45% – ocena dostateczna
 co najmniej 75% – ocena dobra
 co najmniej 90% – ocena bardzo dobra
 100% - ocena celująca

Wymagania na ocenę:

Ocena niedostateczna

Uczeń:

- nie prowadzi zeszytu przedmiotowego;
- jest nieprzygotowany do zajęć;
- nie odrabia zadań domowych;
- nie zna żadnych zagadnień i terminów etycznych objętych programem nauczania.

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- jest przygotowany do zajęć – posiada zeszyt przedmiotowy;
- biernie uczestniczy w lekcjach;
- sporadycznie współpracuje w grupie;
- sporadycznie odrabia zadania domowe;
- zna niektóre zagadnienia i terminy etyczne objęte programem dla odpowiedniej klasy.

Ocena dostateczna

Uczeń spełnia wymagania na ocenę dopuszczającą oraz:

- stara się aktywnie uczestniczyć w zajęciach;
- odrabia zadania domowe;
- podejmuje próby umiejętnego mówienia o zagadnieniach i terminach etycznych w sposób uporządkowany i sensowny;
- dostrzega cechy indywidualne każdego człowieka;
- zna elementarne wartości etyczne.

Ocena dobra

Uczeń spełnia wymagania na ocenę dostateczną oraz:

- bierze udział w dyskusjach;
- zdobył wiedzę o podstawowych zagadnieniach etycznych omawianych w danej klasie.

Ocena bardzo dobra

Uczeń spełnia wymagania na ocenę dobrą oraz:

- potrafi wyrażać sądy nie obrażając uczuć innych osób;
- umiejętnie stosuje argumentację etyczną w dyskusjach;
- rozumie istotę i zakres problematyki moralnej w obrębie programu nauczania.

Ocena celująca

Uczeń spełnia wymagania na ocenę bardzo dobrą oraz:

- uczeń proponuje oryginalne rozwiązania i dojrzałość myślenia;
- twórczo i samodzielnie rozwija własne uzdolnienia i zainteresowania;
- rozwiązuje dodatkowe zadania i prace o znacznym stopniu trudności.